

БІБЛІОТЕЧНИЙ УРОК. ЯКИМ ЙОМУ БУТИ?

Холодуліна Н. І.

Передмова

Вашій увазі пропонуються рекомендації щодо проведення бібліотечних уроків в навчальних закладах. Їх мета надати викладачеві-бібліотекарю практичні поради щодо організації таких уроків. Рекомендації складені з урахуванням сучасних педагогічних вимог до організації навчального процесу на уроці. Урок, за визначенням - це *динамічна варіативна форма організації навчальних занять на основі взаємодії учителя та учнів*, при якій зберігаються часові рамки, постійний склад учнів і певна дидактична організація, яка включає зміст, форми, методи та засоби навчання, які систематично застосовуються для вирішення завдань навчання, виховання та розвитку учнів у процесі навчання.

Бібліотечні уроки - спеціальні уроки, на яких фахівці-бібліотекарі знайомлять учнів з основами інформаційної та бібліотечно-бібліографічної грамотності.

Цілком розумію і усвідомлюю що можу мати опонентів в тлумаченні таких рекомендацій, тому запрошую до діалогу.

В умовах переходу до інформаційного суспільства й інформатизації освіти особлива увага приділяється формуванню системи бібліотечно-бібліографічних знань. Актуальність проблеми формування системи бібліотечно-бібліографічних знань усвідомлюють учителі, бібліотекарі, школярі. Наразі перед спеціалістами стоїть завдання закласти в кожній дитині основи незалежного користувача бібліотеки, знайти такі дидактичні засоби, які б перетворили кожную зустріч з бібліотекою й новими знаннями про неї в одне з приємних занять.

Основними напрямками роботи шкільної бібліотеки у формуванні системи бібліотечно-бібліографічних знань користувачів визначено: створення позитивної мотивації до самостійного отримання нової інформації на основі базових знань, її пошуку та систематизації; ознайомлення з різними джерелами інформації та їх систематизація; формування вмінь та навичок роботи з довідковим апаратом та фондом бібліотеки, книгою, періодичними виданнями, інформацією на електронних носіях; упровадження інноваційних технологій; здійснення моніторингу базових знань, умінь та навичок з основ інформаційної культури.

Ефективними формами реалізації цих завдань є Дні бібліографії, індивідуальні та групові бесіди, консультації, бібліотечні уроки.

Однією з важливих завдань співпраці методиста і бібліотекаря є пошук шляхів удосконалення бібліотечного уроку, який спрямовується в напрямках:

- зацікавлення учнів матеріалом чи формою уроку;
- поглиблення змісту уроку за рахунок реалізації зв'язків (інтегровані уроки);
- пробудження фантазії (урок-гра);
- широкого використання на уроках інтерактивних форм і методів роботи.

На результативність навчання учнів основ бібліотечно-бібліографічної грамотності великий вплив має вибір оптимальних технологій організації бібліотечно-бібліографічних занять, що має базуватись на вікових особливостях учнів і завданнях освіти, які ставляться на певних її етапах. Над завданням є спроба в нетрадиційній формі передати дітям ази бібліотечно-бібліографічних знань, головне, щоб корисні бібліографічні відомості сприймалися юними з інтересом. Варто використовувати сучасну атрибутику інформаційного середовища, що оточує дітей і підлітків. Для молодших школярів найефективнішим буде урок, який проходить у формі гри. Адже вчитись граючись, коли інтелектуальні зусилля пробуджуються самі собою духом суперництва і азарту - завжди цікаво.

Інформаційні вміння і навички, прищеплені учневі вчителем і бібліотекарем в молодшому шкільному віці, є основою для подальшого розумового розвитку, успішного засвоєння всіх навчальних предметів у середній та старшій школі.

Система бібліотечних занять включає використання інтерактивних технологій, форм і методів. Інтерактивна діяльність на уроках припускає організацію і розвиток діалогічного спілкування, яке веде до взаєморозуміння, взаємодії, до сумісного виконання загальних, але значущих для кожного учасника завдань. Інтерактив включає домінування як одного доповідача, так і однієї думки над іншими. У ході діалогічного навчання учні вчаться критично мислити, розв'язувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, зважувати альтернативні думки, ухвалювати продумані рішення, брати участь у дискусіях. На інтерактивних уроках організуються індивідуальна, парна і групова робота, дослідні проекти, рольові ігри, робота з документами й різними джерелами інформації. Найбільш відомі форми групової роботи – “велике коло”, “карусель”, “акваріум”, „мозковий штурм”, “дебати”.

Наприклад, для учнів початкової ланки можна провести урок з теми “Довідкова література” у форми гри-змагання. Об'єднані у мікрогрупи учні працюють з

тематичними словниками, досліджуючи їх будову, визначаючи алгоритм та особливості пошуку потрібної інформації.

Для учнів середньої ланки можна запропонувати використання методу проектів. Наприклад, захист власних проектів на тему “Як книга допомагає мені вчитись”. Учні збирають інформацію з даної проблеми, роблять висновки, а потім діляться відкриттям з товаришами. Під час проведення такого уроку чергуються групові та індивідуальні форми роботи.

Допитливим підліткам буде цікаво відвідувати в бібліотеці бібліотечні уроки-казки. Із вдячністю вони сприймуть можливість прочитати повість, оповідання, гостросюжетні детективи, вірші, п'єси про бібліотеку, каталоги, картотеки, покажчики літератури, енциклопедії, словники, про те, як знайти в бібліотеці потрібну книгу, розгадати шифри книжок та інші чудо-секрети, яких немало понавігадували бібліотекарі за віки існування бібліотек.

Учням 7-9 класів подобаються заняття в бібліотеці за аналогією багатьох телепередач, як то бібліотечні аукціони, бук-шоу, інформаційні біржі, бібліографічні рулетки. Прагматичним старшокласникам корисно пропонувати дослідницько-пошукові методи: розробку проектів, підготовку наукових робіт, вивчення основ бібліографічної і інформаційної діяльності.

Основними складовими інформаційної культури учнів-старшокласників є: вибірковість і націленість на кращі інтелектуальні і духовні джерела, бібліотечно-бібліографічна і комп'ютерна грамотність, розумний баланс між прагматичним і рекреаційним читанням, гнучкість і творчий підхід до пошуку потрібної інформації. Перераховані аспекти інформаційної культури стають важливою передумовою до успішної діяльності учнів старших класів: навчальної, науково-дослідницької, самоосвітньої.

При проведенні занять з учнями-старшокласниками необхідно виокремити декілька етапів у навчанні. На кожному з етапів учні-старшокласники одержують нові вміння і навички, удосконалюють ті, що мають. Велика увага приділяється самостійній роботі, практичним заняттям.

На першому етапі учням доцільно запропонувати знання і вміння, які є корисними для динамічного і продуктивного сприйняття будь-якої інформації. Розповіді про бібліотеку, новітні технології у бібліотеці, довідково-інформаційний апарат бібліотеки необхідно поєднувати з практичними завданнями пошуку літератури за допомогою довідково-бібліографічного апарату, бібліографічним описом літератури.

На другому етапі передбачається знайомство з документами і документальними фондами, архівами, архівними фондами, реферативними журналами. Учня розповідають про типи і види документів. Практичні заняття передбачають навчання учнів раціонального читання, виділенню із текстів суттєвої інформації, намагання зробити читання швидкісним.

Головне завдання **третього етапу**, розкриття перед учнями можливостей інформації, її особливостей, властивостей, надійності існування у певних носіях інформації. Практичні заняття передбачають аналітико-синтезовану обробку інформації, підготовку оглядів, анотацій, рефератів. Детально необхідно висвітлити на даному етапі класифікацію джерел інформації: за часом створення, за змістом, за формою. Методи отримання інформації: спостереження, експеримент, анкетування.

На четвертому етапі потрібно здійснювати спробу дати знання учням з основ реклами, публік рілейшнз як форми існування інформації. Учнів доцільно ознайомити з автоматизацією бібліотечних процесів, електронними документами, а також з гігієною розумової праці, правилами та мотивами читання.

Для досягнення позитивних результатів в освоєні бібліотечно-бібліографічної грамотності, застосування умінь бібліотечно-бібліографічної роботи в навчально-виховному процесі, необхідно, щоб в навчальному закладі діяли наступні правила:

- вважати обов'язковим складником навчально-виховного процесу систему бібліотечно-бібліографічних умінь і навичок, що розвиваються протягом усього терміну навчання в школі;

- у визначенні педагогічних вимог до рівня оволодіння бібліотечно-бібліографічним умінням, навичками керуватись програмою розвитку цих способів діяльності, прийнятою і затвердженою педагогічною радою школи;

- у плануванні навчального матеріалу, у кожній значній темі або розділі навчальної дисципліни необхідно визначити місце і роль бібліотечно-бібліографічних умінь, навичок;

- розглядати бібліотечні уроки в якості необхідної організаційної форми навчання, виховання, розвитку особистості;

- вагомим доповненням до бібліотечних уроків вважати і фрагменти уроків, протягом яких приділяється увага цим умінням, і різноманітні форми позаурочної виховної і розвиваючої діяльності;

- володіння бібліотечно-бібліографічними уміннями, навичками вважати одними з основ для тематичного контролю в початковій і середній школі;

- якість володіння бібліотечно-бібліографічними уміннями, навичками повинно входити в задачі самовиховання, самоосвіти особистості.

Слід пам'ятати про те, що Міністерство освіти і науки України своїм наказом від 24.12.2007 року № 1166 *«Про використання навчально-методичної літератури у загальноосвітніх навчальних закладах»* зобов'язало загальноосвітні навчальні заклади *«в організації навчально-виховного процесу використовувати навчальні плани, навчальні програми, підручники та навчально-методичні посібники, що мають відповідний гриф Міністерства освіти і науки України, позитивне рішення відповідної комісії Науково-методичної ради з питань освіти міністерства»*. Виходячи з вимог даного наказу, всі авторські програми курсів, спецкурсів, факультативів і гуртків варіативної складової навчального плану мають обов'язково пройти процедуру схвалення відповідними методичними радами закладу, методичного кабінету відділу освіти, науково-методичної ради відповідного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів, інституту інноваційних технологій і змісту освіти.

Заслужують на увагу публікації, що містять методичні рекомендації щодо організації та методики формування бібліотечно-бібліографічної та інформаційної культури школярів, а саме:

Павлютенков, Є. М. Система бібліотечно-бібліографічної роботи в школі: [бібліотечно-бібліографічна грамотність, основи бібліотечно-бібліографічної грамотності учнів 1-11 кл.] / Є. М. Павлютенков, доктор пед. наук, проректор Запорізького ОППО // Шкільна бібліотека. – 2007. - № 9. – С. 73-82 ; Управління школою. – 2006. - № 1.

Формування інформаційної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів : наук-метод. рек. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; упоряд. А. І. Рубан // Шкільна бібліотека плюс. – 2006. - № 11/12. – С. 1-62;

Те саме : <http://www.library.edu-ua.net/datas/upload/files/134822622.doc>

Процес формування інформаційної та читацької компетентності учнів є складним. Він потребує цілісної системи управлінських дій на всіх рівнях: директора школи, його заступників з навчально-виховної та виховної роботи, учителів, класних керівників і класоводів, бібліотекарів, батьків. Цей процес передбачає наявність взаємопов'язаних і взаємообґрунтованих частин планування, організації, регулювання і контролю. Сьогодні ця проблема є досить гострою проблемою спільної діяльності вчителя-предметника, класного керівника, учителя початкових класів і шкільного бібліотекаря.

Як уже зазначалося вище, відповідальність за формування інформаційної та бібліотечно-бібліографічної культури учнів початкової школи покладена безпосередньо на вчителя початкових класів.

Складніше організувати роботу з учнями основної і старшої школи. Адже в базовому навчальному плані відсутня спеціальна дисципліна, яка б безпосередньо формувала інформаційну культуру учнів. Тут успіх залежить від ініціативи бібліотекаря. Важливо скоординувати зусилля вчителів - предметників, класних керівників. Є кілька варіантів вирішення даної проблеми:

1. Детально опрацювавши вимоги державних освітніх стандартів і навчальних програм базової та старшої школи в частині формування інформаційних компетентностей, розробити орієнтовну тематику таких занять, їх кількість для кожного класу, умови проведення і вимоги до рівня сформованості інформаційних компетентностей. Окремі заняття проведе вчитель на своїх уроках, інші – бібліотекар – під час виховних годин, чи годин, відведених для позакласної роботи.

2. Оскільки в базовому навчальному плані відсутня спеціальна дисципліна, яка б безпосередньо формувала інформаційну культуру учнів, заняття можна проводити в рамках спеціального курсу, курсу за вибором, факультативу, чи гуртка за навчальною програмою, затвердженою в установленому порядку. В такому разі бібліотекар отримає педагогічне навантаження з відповідною оплатою.

В шкільних бібліотеках накопичено чималий досвід роботи з інформаційної освіти користувачів, яка забезпечує самостійний пошук інформації. Він пов'язаний з окремими напрямками діяльності, які і називаються по-різному: формування бібліотечно-бібліографічних знань, бібліотечно-бібліографічної грамотності, культури читання, бібліотечно-бібліографічної культури, інформаційної грамотності, комп'ютерної грамотності. Останнім часом всі ці раніше звичні терміни почали суттєво витіснятися терміном «Інформаційна культура особистості», яка характеризується здатністю особистості самостійно поповнювати знання.

Основними напрямками роботи шкільної бібліотеки у формуванні системи бібліотечно-бібліографічних знань користувачів визначено:

- створення позитивної мотивації на самостійне отримання нової інформації на основі базових знань її пошуку та систематизації;
- ознайомлення з різними джерелами інформації та їх систематизація;

- формування умінь та навичок роботи з довідковим апаратом та фондом бібліотеки, книгою (за її структурними елементами, довідково-бібліографічним апаратом), періодичними виданнями, інформацією на електронних носіях;
- впровадження інноваційних технологій;
- здійснення моніторингу базових знань, умінь та навичок основ інформаційної культури.

Під час проведення бібліотечно-бібліографічних занять здійснюється особистісно-орієнтований підхід, враховуються базові знання школярів на основі даних моніторингу.

На результативність навчання основам інформаційної культури великий вплив має системність та вибір оптимальних технологій організації бібліотечно-бібліографічних занять, що базуються на вікових особливостях учнів та завданнях освіти на різних її етапах.

В бібліотеках застосовуються різноманітні форми популяризації бібліотечно-бібліографічних знань:

- усна форма: індивідуальні і групові консультації, огляди довідкових, бібліографічних і інформаційних видань, лекції, бібліографічні семінари, читацькі конференції;

- наочні форми: відкритий доступ до книжкових фондів; виставки (стаціонарні і виїзні), довідкових, бібліографічних, інформаційних видань, нових надходжень і т.п.; бібліотечні плакати різного призначення: схеми розміщення книжкового фонду, розташування різних частин довідково-пошукового апарату, правила користування каталогами, схеми-алгоритми різних варіантів пошуку інформації тощо;

- друковані видання: путівники, пам'ятки, листівки, буклети про фонди і довідково-пошуковий апарат і т.д.;

Комплексні форми формування бібліотечно-бібліографічних знань, які являють собою сукупність різних форм (усних, наочних, друкованих): *бібліотечно-бібліографічні уроки*, екскурсії бібліотекою, школи і університети бібліотечно-бібліографічних знань, дні бібліографії, місячники (тижні) і т.д.

Популяризація бібліотечних знань вимагає серйозної підготовки: складання чіткого розгорнутого плану кожного заняття відповідно до структури інтерактивного уроку, добору потрібної літератури, наочних посібників, детальної розробки практичних завдань.

Отже, виходячи із вищезазначеного, *бібліотечно-бібліографічні заняття* – це один із засобів формування системи бібліотечно-бібліографічної та інформаційної культури користувачів. Ці заняття можуть бути організовані у різних формах.

Сьогодні накопичено великий досвід проведення занять з формування інформаційної культури школярів, які проводяться бібліотеками різного профілю. Різноманітні теми уроків, форми і методи передачі знань, формування умінь і навичок. В професійній пресі досить часто з'являються публікації з детальним описом бібліотечних занять. Переважно, бібліотекарі розробляють теми занять, найбільш наближені до їх роботи: щодо структури книги, ДБА бібліотеки, види видань тощо. Це дозволяє полегшити доступ школярів до інформаційних ресурсів бібліотеки, вирішити ряд практичних завдань пошуку необхідної навчальної інформації.

Результативність роботи щодо формування бібліотечно-бібліографічної грамотності школярів залежить від тісного контакту школи і бібліотеки, батьків, єдиного планування всієї роботи із книгою, вдало скомпонованої системи виховання бібліотечно-бібліографічної культури

У багатьох навчальних закладах має місце досвід скоординованої співпраці вчителя та бібліотекаря, коли окремі заняття проводить учитель, а ті, що пов'язані з бібліографічною термінологією – бібліотекар. Деякі заняття за складеними і погодженими графіками проводять працівники дитячих та масових бібліотек у приміщеннях своїх бібліотек.

Організовує, спрямовує і контролює бібліотечно-бібліографічні заняття – заступник директора з навчально-виховної роботи.

Для раціональної організації бібліотечно-бібліографічної та інформаційної освіти школярів у навчальному закладі необхідно:

– на початку навчального року в ході розробки та затвердження календарного планування вчителів, планів виховної роботи вчителів-класоводів та класних керівників заступнику директора з навчально-виховної роботи скласти графік проведення бібліотечно-бібліографічних занять із зазначенням відповідальних за їх проведення;

– включити дані заняття у загальношкільний розклад уроків, виховних годин та позакласних виховних заходів;

– забезпечити методичний супровід бібліотечно-бібліографічної та інформаційної освіти школярів через організацію навчальних семінарів для вчителів різного профілю;

– організувати батьківський всеобуч;

–здійснювати постійний контроль за станом виконання навчальних програм в частині формування інформаційних компетентностей учнів.

Виходячи з того, що середня школа повинна забезпечити завершення в цілому формування інформаційної культури учня, на вчителя і бібліотекаря покладається досить серйозні функції, а саме: навчити школяра вміло використовувати найрізноманітніші джерела інформації для задоволення своїх потреб.

Підбиваючи підсумки вищезазначеному, можна стверджувати, що пошук форм і методів формування інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу – процес постійний і творчий. І по мірі того, як швидко буде розвиватися інформаційне суспільство, потреба в інформаційно компетентній особистості буде постійно зростати, а це, в свою чергу, буде сприяти впровадженню нових, цікавих форм роботи.

Шкільна бібліотека завжди буде практикувати таку форму виховання бібліотечно-бібліографічних знань, як бібліотечні уроки, що об'єднує різні форми роботи: це *бесіди, огляди літератури, інтелектуальні ігри, турніри, літературні подорожі, ігротеки, різноманітні книжкові виставки, перегляди* тощо.

Теми до них підбираються особливо старанно, з метою зацікавити учнів і вчителів: “За обкладинкою цілий світ”, “Дім, в якому живуть книги”, “Планета на книжкових сторінках”, “Довідники моїх батьків”, “ББЗ для малюків”, “Культура. Освіта. Читання”, “Із слова починається людина”, “Лінгвістична ігротека”, експрес-екскурсія “Музей словників”, турнір ерудитів-мовознавців.

Зважаючи на велике навантаження учнів, неможливо дати дитині одразу всі знання про книгу, бібліотеку та читання, довідково-бібліографічний апарат бібліотеки, а тільки основи цих знань. Міцність їх і широта прийдуть поступово в процесі роботи бібліотекаря і вчителя на різних уроках і в позакласній роботі.

Про необхідність користування каталогами і картотеками вчитель нагадає учням 8-11 класів, коли буде давати завдання підготувати повідомлення, реферат, або творчу роботу з якоїсь теми, а бібліотекар навчить правильно добирати літературу з каталогів, створювати список використаної літератури.

Бібліотечні уроки не передбачають домашнього завдання, а практичні заняття проводяться безпосередньо на самому уроці, що приваблює учнів.

Питання збереження книг зараз стоїть дуже гостро, бо фонд художньої літератури тільки зменшується, а учні дуже часто гублять, або псують книги.

На бібліотечних уроках завжди підкреслюється цінність книги.

Культура читання - це складний напрямок роботи, до якого входить і виховання бережливого ставлення до книги. Бережливості великою мірою сприяє змагання на краще збереження підручника під девізом “Живи, книго!”

Але час спливає, і сучасні учні прагнуть здобувати знання значно швидше і більше, ніж їхні однолітки 10-15 років назад.

Частково цю проблему може вирішити Інтернет. Його використовують для самовираження, комунікації, доступу до інформації для навчальних цілей. Нас цікавить його остання функція.

Використовуючи потужні інформаційні системи, можна споживати комп'ютерні енциклопедії, вивчати нові науки і здобувати нові знання.

Електронні словники та енциклопедії мають найбільший попит у читачів. Найпопулярнішою є “Енциклопедія Кирила та Мефодія”, яка складається з 10 томів. Для учнів на 2 дисках подана вона в скороченому варіанті.

Працювати в мережі Інтернет просто й цікаво. Тут можна знайти відповідь на велике коло запитань. Скоро підручники для учнів будуть надаватися в записах на компакт-дисках. На одному диску можна записати текст 1000 книжок.

За допомогою персонального комп'ютера можна отримати необхідну довідку значно швидше, ніж при користуванні книжковими виданнями. За допомогою спеціальної програми комп'ютер може вивести на дисплей текст усіх статей, які містять термін, котрий цікавить користувача.

Інформаційні технології відкривають молодим людям доступ до знань, видів творчості, знайомлять їх з досягненнями світової культури.

Але поряд з перевагами, Інтернет-технології мають багато негативних впливів. Погано діють на зір, деформують психіку, знижується престиж культури читання; інформація в Інтернеті не перевіряється, тому не треба приймати на віру все, що там є!

Інтернет може бути тільки доповненням до читання і треба брати до уваги, що інформація в книзі, газеті, журналі більш точна, оскільки видавництва перевіряють факти і відповідають за те, що друкують, а крім того діє авторське право, тобто існує правова охорона інтелектуальної власності.

Головне завдання бібліотеки полягає в тому, щоб застосування комп'ютерних технологій носило загальнокультурний характер, було спрямоване на всебічний розвиток особистості дитини і розкриття її творчих здібностей, а не тільки скачування музики й фільмів.

Час формує нове покоління читачів. Бібліотека як інформаційний центр повинна обслуговувати на основі Інтернет-технологій, а як центр виховання культури залишається надійним осередком підготовки сучасного учня до життя в новому суспільстві.

Виховання культури читання потребує різних форм і методів роботи з учнівською молоддю, щоб стати основою для духовного та культурного розвитку. Але виконання цієї мети, насамперед, залежить від комплектування фонду бібліотеки в школі. Відомо, що якісний та кількісний склад фонду шкільної бібліотеки повинен відповідати сучасним потребам учнів і педагогів, безпосередньо впливати на якість навчання і виховання школярів, отримання освіти та різнобічної культури.

Але фонди шкільних бібліотек скомплектовано неякісно, тому що ядро цих фондів закладено 20-25 років назад за вимогами того часу.

Відчувається брак творів за новими програмами, нема сучасних енциклопедій і словників, методичної літератури, дитячих книжок, періодичних видань для різних вікових категорій учнів.

Сьогодні швидко зростають потреби в хорошій книзі, періодиці та інших джерелах інформації. У сучасного учня зростають вимоги до фонду шкільної бібліотеки і незадоволення ним, внаслідок чого бібліотека втрачає свій імідж і читача.

Як підняти інтерес до книги і читання? Це дуже серйозне питання, його не можна вирішити тільки на рівні школи чи бібліотеки, воно є пріоритетом держави й сім'ї. Поки держава не зрозуміє, що освічених, сучасних людей не виховати на книгах 20-30-річної давнини, поки вона не повернеться обличчям до проблеми належного комплектування шкільних бібліотек необхідною літературою, періодичними виданнями, технічними засобами, комп'ютерами, важко казати про якісь досягнення.

Для вирішення цих завдань необхідна конструктивна державна політика в галузі бібліотечної справи та книговидавництва, бо читання є стратегічно важливим елементом культури, інструментом підвищення інтелектуального потенціалу нації.

Вважаємо, що всім нам, хто сіє «розумне й вічне», є над чим подумати.

Пропонується список літератури для організації проведення бібліотечних уроків в навчальних закладах:

1.Бібліотечні уроки: програма та розробки уроків / упорядн: Горбенко Л. Г., методист РМК відділу освіти Шполянської райдержадміністрації; Рябіщук Т. А. Режим

доступу: http://oipop.edsp.net/component/option,com_metod/metodTask,metodDetails/catid,1029/metodId,838/Itemid,51/

2. **Бирюкова, Л. П.** Програма “Библиотечно-библиографические и информационные знания младшим школьникам”: 1-4 классы /Л. П. Бирюкова // Школьная библиотека. – 2003. - №1. – С. 55-57.

3. **Бородіна Н. В.** Орієнтовна тематика бібліотечно-бібліографічних уроків / Н. В. Бородіна // Шкільна бібліотека. – 2007. - № 11. – С. 36-37.

4. **Бухлова, Н.** Програма формування самоосвітньої компетентності учнів /Н. Бухлова //Бухлова Н. Навчаємо вчитися: діагностика і формування самоосвітньої компетентності учнів. – К. : Шкіл. світ, 2006. – 128 с.- (Б-ка “Шкіл. світу”). – С. 82-106.

5. **Горюнова, Н. А.** Элективные курсы как одна из форм повышения библиотечно-библиографической и информационной культуры учащихся [программа элективного курса “Библиотечно-библиографическая и информационная культура”] / Н.А.Горюнова // Школьная библиотека. – 2008. - № 6/7. – С. 89-90.

6. **Громнадзька, Н.** Позакласне читання та енциклопедична хвилина : програма курсу. 1-4 класи / Н.Громнадзька // Початкова освіта. – 2009. - № 22/23. – С. 21-28.

7. **Дорошенко, Ю. О.** Програма курсу за вибором “Основи Інтернету” /Ю. О. Дорошенко, І.О.Завадський, Н.С.Прокопенко // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2006. - № 4/5. – С. 41-48.

8. **Завадський, І. О.** Програма курсу за вибором „Основи створення комп’ютерних презентацій” / І. О. Завадський, Н. С. Прокопенко, Т. Г. Проценко // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2006. - № 4/5. – С. 35-40.

9. **Караваяева, Е. А.** Из опыта введения курса “Информационная культура личности” : планирование спецкурса для учащихся 5, 6, 7 классов / Е. А. Караваяева //Школьная библиотека. – 2005. - № 8. – С. 40-46.

10. **Кнорр, Н.** Профільне навчання. Спецкурс “Інформаційні технології” / Н. Кнорр, І. Кисла // Інформатика і інформаційні технології в навчальних закладах. – 2007. - № 3. – С. 57-61.

11. **Колосай, Л. А.** Основи інформаційної культури : навчальна програма курсу для 5-го класу / Л. А. Колосай // Абетка шкільного бібліотекаря. – К. : Шкіл.світ : вид. Л. Галі-цина, 2006. – (Б-ка “Шкіл. світу”). – С. 102-105.

12. **Колосай, Л. А.** Основи інформаційної культури : орієнтовна програма курсу за вибором для 10-11 класів [затв. метод. радою міськ. метод. центру Славутицького

відділу освіти : протокол № 4 від 10.06.1999р.] / Л. А. Колосай // Колосай, Л. А. Пошук оптимальних технологій бібліотечно-бібліографічної освіти школярів. – Славутич, 2000 – С. 56-60 ; Шкільна бібліотека. – 2005. - № 3. – С. 29-35; Шкільна бібліотека. – 2005. - № 3. – С. 29-35.

13. **Комплекс учебных программ** по курсу “Основы информационной культуры личности” для учащихся общеобразовательных учреждений // Гендина, Н. И. Школьная библиотека как центр формирования информационной культуры личности / Н. И. Гендина, Н. И. Колкова, Г. А. Стародубова, Ю. В. Уленко. – М. : Русская библиотечная ассоциация, 2008. – С. 83-265.

14. **Крук, Н.** Формирование информационной культуры школьников как неотъемлемая составная часть учебной деятельности : программа уроков ББЗ + тематические планы курсов (9 класс) / Н. Крук // Школьная библиотека. – 2001. - № 8. – С. 16.

15. **Малько, А.** Бібліотечно-бібліографічна та інформаційна культура школярів : орієнтовна програма навчання учнів 1-11 класів / А. Малько, З. Сергійчук // Абетка шкільного бібліотекаря. – К. : Шкіл.світ : вид. Л. Галіцина, 2006. – (Б-ка “Шкіл. світу”). – С. 90-102 ; Шкільний світ. – 2002. - № 46/47. – С. 33-36.

16. **Масол, Л.** Медіакультура як компонент освіти: навчальна програма “Медіакультура” для учнів старших класів / Л. Масол // Мистецтво та освіта. – 2003. - № 2. – С. 2-7.

17. **Мозгова, В. П.** Основи інформаційної культури: програма спецкурсу [для 9-11 кл.] /В. П. Мозгова // Шкільна бібліотека. Плюс. – 2006. - № 6. – С. 2-9.

18. **Марущак, В.** Основи журналістики : навчальна програма спецкурсу 8-11 класи /В. Марущак // Шкільний світ. – 2009. - № 9. – С. 2-12.

19. **Орієнтовна програма** занять з формування інформаційної культури школярів [для 1-11 кл.]. - Режим доступу : <http://berezne.lib.rv.ua/berezne/informkult.html>

20. **Орієнтовна програма навчання бібліотечно-бібліографічної та інформаційної культури** [1-4 класи] [лист управління виховної роботи Міністерства освіти України від 09.09.94р № 9/1-143-7] // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1994. - № 18. – С. 17-25 ; Шкільний світ. - 2002. – С. 31-33.

21. **Основи бібліотечної справи та бібліографії** : тематичний план спецкурсу для 10-11 класів // Всесвітня література в середніх навчальних закладах. - 1998. - № 2. – С. 31.

22. **Основы информационной культуры** : программа дополнительного образования для учащихся 1-11 классов. – Озерск, 2000.

23. **Писарук, Г. В.** Формировать жизненно важные компетенции: О содержании работы над научно-учебными текстами в старших классах: программа курса “Основы учебной компетенции” / Г. В. Писарук // Русская словесность. – 2007. - № 3. – С. 18-20.

24. **План занять з основ бібліотечно-бібліографічних знань школярів** // Управління освітою. – 2008. – № 32. – С. 16-19.

25. **Програма бібліотечно-бібліографічних уроків для учнів 5-11 класів загальноосвітніх шкіл** / І. Утянська, Т. Майборода, Н. Бабенко, Т. Котова, Т. Степаненко, Л. Домницька // Управління школою. – 2006. - № 16/18. – С. 65-69.

26. **Рабинович, Г. И.** Авторская программа курса по основам библиотечно-библиографической и информационной культуры : [5-9 классы] / Г. И. Рабинович // Шкільна бібліотека. – 2007. - № 9. – С. 83-109.

27. **Сизюхина, Г.** Как пройти в страну чудес через страшный темный лес : программа “Информационная культура школьника” для 5-9 классов / Г. Сизюхина // Библиотека. – 2001. - № 7. – С. 46-47.

28. **Тихонова, И. А.** Выход наверх: элективные курсы и профильные классы в информационном центре “Чтение и новые технологии” [программа курса “Библиотечное дело” для 9 класса гимназии] / И. А. Тихонова // Библиотека в школе. – 2007. - № 02. – С. 11-14.

29. **Череповська Н.** Медіа-освіта в сучасній школі. Медіа-культура : приблизний план медіа-освітнього курсу для старшокласників / Н. Череповська // Соціальний педагог – 2009. – №6 – С. 15-26.

30. **Чулкина Г.** Опять уроки? : примерная программа библиотечных уроков в начальной школе / Г. Чулкина // Библиотека в школе. – 2000. - № 6. – С. 15.

31. **Чулкина Г.** Опять урок!: программа “Библиотечно-библиографические и информацион-ные знания – школьникам” (5-8 классы) / Г.Чулкина // Библиотека в школе – 2000 - № 11 – С. 17-20.

32. **Шматоваленко, А. В.** Програма занять із основ інформаційної культури: [1-4 кл.] / А. В. Шматоваленко // Шкільна бібліотека. – 2008. – № 10. – С. 77-78.

33. **Щербак, Л. С.** План работы кружка “Книголюбы” / Л. С. Щербак // Шкільна бібліотека. – 2008. - № 1. – С. 93.

34. **Єдиний координаційний план проведення занять з формування інформаційної культури: пілотний проект на базі ЗНЗ №30 м. Херсона.**– Режим доступу:

Пам'ятка викладачеві бібліотечних уроків

Пам'ятка рекомендована бібліотекарям, які проводять заняття з інформаційної культури (бібліотечні уроки).

Мета пам'ятки - надати викладачеві-бібліотекарю поради щодо проведення бібліотечних уроків. Пам'ятка складена з урахуванням сучасних педагогічних вимог до організації учбового процесу на уроці. Урок, за визначенням - це *динамічна варіативна форма організації навчальних занять на основі взаємодії учителя та учнів*, при якій зберігаються часові рамки, постійний склад учнів і певна дидактична організація, яка включає зміст, форми, методи та засоби навчання, які систематично застосовуються для вирішення завдань навчання, виховання та розвитку учнів у процесі навчання.

Бібліотечні уроки - спеціальні уроки, на яких фахівці-бібліотекарі знайомлять учнів з основами інформаційної та бібліотечно-бібліографічної грамотності.

Кожен з викладачів повинен скласти конспект (сценарій або сценарний план) уроку, зазначивши в ньому тему та мету, а також вказати обладнання, що буде використовуватись під час уроку.

Структура уроку та основні вимоги до його проведення

Структура уроку:

I. Організаційний момент:

- a. привітайтеся;
- b. представтеь (назвіть посаду та бібліотеку, яку ви представляєте);

II. Назвіть тему та мету уроку. Запишіть тему на дошці. Дайте уявлення про елементи знань, які будуть вивчатися за темою заняття. Ознайомте учнів з планом та ходом уроку, назвіть основні форми його проведення (практичне завдання, самостійна робота, класні контрольні завдання, ігрові або ситуативні складові).

III. Актуалізація опорних знань. Встановіть зв'язок з раніше засвоєним матеріалом (згадайте, які знання були отримані на попередніх уроках). Можливе опитування учнів для визначення їх знань, умінь, навичок за темою заняття або опитування попереднього матеріалу, перевірка виконання домашнього завдання (вибірково, у формі запитання - відповідь).

IV. Викладання нового матеріалу.

1. В ході уроку використовуйте інноваційні технології та форми інтерактивного навчання (ігрові, тренінгові, діалогові), наочність та технічні засоби навчання.
2. Застосовуйте існуючі прийоми та методи привертання уваги учнів:
 - a. ставте контрольні запитання;
 - b. активно використовуйте прийоми зворотного зв'язку з аудиторією, апелюйте до життєвого досвіду учнів ("Хто нагадає мені...", "Ви вже вивчали...", "Як ви вже знаєте...", "Пригадуєте,..");
 - c. тему уроку ілюструйте літературними та історичними фактами;
 - d. особливу увагу приділіть використанню краєзнавчого матеріалу;
 - e. використовуйте цитати, крилаті вирази, гумор.
3. Враховуйте психологічні особливості учнів різного віку. Рационально використовуйте навчальний час на уроці.
4. Для закріплення теоретичних засад організуйте практичну роботу учнів за темою уроку.
5. За допомогою контрольних запитань закріпіть в пам'яті учнів знання, уміння, які необхідні їм для самостійного опанування нового матеріалу.
6. Підведіть підсумок уроку: нагадайте тему, перерахуйте які нові знання (елементи знань), вміння та навички освоїли учні на уроці, наголосіть на аспектах застосування нових знань на практиці та під час вивчення інших предметів шкільної програми. Підкресліть значення вивченої теми.
7. Дайте учням домашнє завдання, з'ясуйте як його виконати. Запишіть домашнє завдання на дошці.

Застереження. Основні недоліки проведення уроку:

- Нехтування викладачем підготовкою плану проведення уроку. Тема уроку не записується на дошці.
- Не проводиться оперативна перевірка якості виконання учнями письмових завдань, підготовки до уроків.
- Не приділяється належна увага мотивації й інтересу учнів до уроку.
- Пасивне сприйняття учбового матеріалу, мовчання більшості учнів на уроці.
- Апелювання до обмеженого кола школярів.
- На уроці не приділяється належна увага до виокремлення основного, найбільш суттєвого із змісту вивченого матеріалу та його багаторазовому повторенню.
- Нераціональне використання часу уроку.

- Невміння поставити акценти на головному.
- Домашнє завдання не записується на дошці, не пояснюється, як слід його виконувати.
- Неувага до відповіді учня, втручання у відповідь.
- Гостра реакція на будь-які відхилення у поведінці учнів на уроці.
- Невміння знайти правильний тон, намагання сподобатись, «загравання» з учнями шляхом використання жаргонних слів, сленгових виразів.
- Монотонність викладу, невиразність мови.
- Нерухомість та скованість викладача.

Література.

Аналіз уроку / упоряд. Н. Мурашко. – К. : Шк. Світ, 2008. – 128 с. – (Б-ка «Шк. світу»).

Антипова, В. Б. Нетрадиционные модели проведения библиотечных уроков /В.Б.Антипова// Шк. Б-ка плюс – 2007. -№ 4. – С. 2-9.

Бібліотечні уроки / упоряд. Л. Шелестова, О. Колонькова. – К. : Шк. Світ : вид. Л.Галіцина, 2005. – 128 с. –(Б-ка «Шк. Світу»).

Мязотс, О. Н. Уроки информационной грамотности в школе : метод, рекомендации / О. Н. Мязотс. – М. : Чистые ил., 2005. – 32 с. – (Б-чка «Первого сентября», серия «Б-ка в школе» ; Вып. 2).

Поташник, М. М. Требования к современному уроку: метод, пособие. – М. : Центр педагог, образования, 2007. – 272 с.

Бібліотека + Інтернет : уроки інформаційного пошуку : (за підсумками першого навч. Року в рамках пілотного проекту) / Херсон. Іл. . б-ка для дітей, центр. Дит. Б-ка Херсон. ЦБС, іл. Б-ка ЗНЗ № 30 м. Херсона ; упоряд. Та іл. . Н. Ф.Попова ; відп. За іл. . А.І.Бардашевська. – Херсон, 2008. – 63 с. : іл..